

SPIS TREŚCI

Ojcowie Niepodległości

Krzysztof Kawalec – Wkład Romana Dmowskiego
w odzyskanie niepodległości.....5

Dmowski miał pełne prawo uważać Polskę Odrodzoną – państwo,
którego kształt precyzyjnie określił i do którego stworzenia wytrwale
dążył – za własne dzieło.

Łódź

Przemysław Waingertner – Fenomen
Łodzi w XX wieku.....18

Łódź często inspirowała naukowców, publicystów, powieściopisarzy,
poetów, malarzy i ludzi filmu. O ile jednak ich zaciekawienie budziły
mechanizmy funkcjonowania dziewiętnastowiecznej łódzkiej
społeczności – wielkomięskiej, a zarazem wielokulturowej,
wieloetnicznej i wielowyznaniowej – o tyle dzieje Łodzi
w XX stuleciu wydawały im się mniej atrakcyjne. Niestusznie.

Jolanta A. Daszyńska –
Operacja łódzka.....28

Walki wojsk rosyjskich i niemieckich, jakie rozegrały się wokół Łodzi
późną jesienią 1914 r., bywają nazywane bitwą łódzką, bitwą o Łódź,
rzezią pod Łodzią albo operacją łódzką (pisane wielką lub małą literą).
Pokutuje także określenie „walec parowy”, które nadała rosyjskiemu
uderzeniu niemiecka propaganda.

Artur Ossowski – Dzieci z Przemysłowej – niemiecki obóz w Łodzi.....34

Opisując dzieje regionu łódzkiego w okresie okupacji niemieckiej i pierwszych lat powojennych, nie sposób pominąć Stanisława Sojczyńskiego „Warszyca” – twórcy i komendanta Konspiracyjnego Wojska Polskiego. Być może to właśnie tacy jak on przyczynili się do dzisiejszej fascynacji historią Żołnierzy Wyklętych.

Święta Wielkanocne mieli spędzić już w wolnym kraju, w Szwecji. W Wielką Środę, 5 kwietnia 1950 r., na płycie lotniska w Gdańsku grupa pasażerów z biletami Polskich Linii Lotniczych LOT oczekiwała na samolot relacji Gdańsk–Łódź–Katowice. W kilka godzin później wszyscy trafili do Łodzi transportem więziennym.

Trzeba było pięćdziesięciu lat historycznej perspektywy, by do świadomości wielu Polaków przebiło się postrzeganie marcowych wystąpień młodzieży jako szerokiego protestu pokolenia urodzonego po roku 1945, które dążyło do wolności i domagało się prawości w życiu publicznym.

Paweł Perzyna – Strajki w mieście włókienniczym w lutym 1971 roku.....83

Wizerunek Łodzi po 1945 r. zdominowały obrazy komunistycznego feminizmu: bojowniczkę Władysławę Bytomskiej (zm. w 1938 r.), przodowniczkę pracy Wandy Gościńskiej i rządzącej miastem włókienniczkę Michalinę Tatarówny-Majkowskiej. Jednocześnie wyparto z pamięci bunt łódzkich kobiet, które odegrały decydującą rolę w strajkach lokalnych fabryk w lutym 1971 r.

Leszek Próchniak – „Jak się staje – to się dostaje”. Strajkowy Sierpień ‘80 w Łodzi.....93

W strajkach sierpniowych w województwie łódzkim wzięło udział ponad 50 tys. osób w około sześćdziesięciu zakładach pracy. Początkowo protesty miały typowo ekonomiczny charakter, później demonstrowano solidarność z innymi strajkującymi załogami w mieście i na Wybrzeżu.

Sebastian Pilarski – Wybory czerwcowe 1989 roku w Łodzi.....105

W trakcie obrad „okrągłego stołu” zapadła przełomowa w dziejach PRL decyzja o przeprowadzeniu wyborów parlamentarnych z udziałem opozycji. W Łodzi, tak jak w całej Polsce, komunistyczne władze poniosły w nich spektakularną klęskę.

Polskie rodziny

Tomasz Toborek – Szletyńscy i Wocalewscy. Historia dwóch niezwykłych łódzkich rodów.....117

Komentarze historyczne

Andrzej Grajewski – Milenium Chrztu Rusi. Moskwa, Jan Paweł II i wolność religijna.....127

Mirosław Szumiło – Demaskator bolszewizmu. Richard Pipes (1923–2018).....137

Małgorzata Ptasieńska – Wolność to wielka rzecz. Muzeum Polskie w Rapperswilu.....143

Piotr Gontarczyk – Zmiana ustrojowa Koziołka Matołka.....151

Kolegium:

dr hab. Adam Dziuba, dr Wojciech Frazik,
dr hab. Waldemar Grabowski,
dr Kazimierz Krajewski,
dr Mariusz Krzysztofowski,
dr Sebastian Ligarski, dr Agnieszka Łuczak,
dr Marcin Majewski, dr hab. Filip Musiał,
dr Wojciech Muszyński, Jan M. Ruman,
dr hab. Krzysztof Sychowicz, Anna Zechenter

Redaguje zespół:

Wojciech Butkiewicz – sekretarz redakcji
(tel. 22 5818813,
wojciech.butkiewicz@ipn.gov.pl),
dr Filip Gańczak (filip.ganczak@ipn.gov.pl),
Jakub Gołębiewski
(jakub.golebiewski@ipn.gov.pl),
Romuald Niedzielko –
zastępca redaktora naczelnego
(romuald.niedzielko@ipn.gov.pl),
Jan M. Ruman – redaktor naczelny
(jan.ruman@ipn.gov.pl),
Andrzej Sujka (andrzej.sujka@ipn.gov.pl),
Piotr Życieński – fotoreporter

Sekretariat: Maria Wiśniewska
(tel. 22 5818819, maria.wisniewska@ipn.gov.pl)

Projekt graficzny: Sylwia Szafrńska
Projekt okładki i łamanie:
Katarzyna Dziedzic-Boboli

Korekta: Beata Stądryniak-Saracyn

Adres redakcji:
ul. Wołoska 5, 02-675 Warszawa

Adres do korespondencji:
ul. Wołoska 7, 02-675 Warszawa

Druk:
LEGRA Sp. z o.o. ul. Albatrosów 10c,
30-716 Kraków

W winiecie: oryginalny orzełek
z czapki powstańczej, fot. Jarosław Wróblewski